

Олексій ЗЛАТОГОРСЬКИЙ
Сергій ПАНИШКО
(Луцьк, Україна)

Польовий археологічний сезон 2008 року на Волині

Масове нищення історичних міст Європи під час Другої світової війни (Києва зокрема, Парижа, Амстердама, Берліна, Києва, Варшави, Лондона, Праги, Риму, Відня тощо) викликало появу широких програм з їх відновлення та розвитку. Серед відновлювальних робіт були й археологічні. У більшості країн Європи, утвердилися принципи, що враховували досвід передвоєнних десятиріч і сформувався підхід, що пізніше отримав назву «рятівної» археології. На практиці він передбачав термінову фіксацію археологічних пам'яток безпосередньо перед їх знищенням.

У світі, і в Україні у тому числі, нині діють низка рятівних археологічних інституцій та організацій так званої «будівельної» археології. Археологи заявляють: «Так само як вогонь спалює папір чи пергамент, на яких написані документи, так само ківш екскаватора або лопата пересічного землекопа руйнує археологічні джерела, нищить безцінну інформацію про минуле нації».

«Охоронна» археологія 1960–1970-х рр. у Європі та Америці виникла у відповідь на розвиток будівництва і сприймала його як неминуче зло. Археологи задовольнялися лише можливістю врятувати частину знахідок і нашвидкоруч зафіксувати те, чому судилося призначення зникнути назавжди в ім'я прогресу. Проте не лише вони були стурбовані швидким наступом забудовників. Спочатку у США, а на початку 1980-х рр. у Європі зросла стурбованість суспільства з приводу руйнування довкілля та прискорення використання природних ресурсів. Вступивши у рух за охорону навколишнього середовища, археологія, екологізуючись, «позеленіла». На зміну «ідеології порятунку» прийшла системна охорона культурної та археологічної спадщини.

Головною метою стали консервація та захист археологічних об'єктів, а якщо їх неможливо убезпечити, то обґрунтоване і контрольоване використання. Археологічну пам'ятку розуміють вже не як поле діяльності археолога, а як щось значне цінніше, що належить до загальної спадщини, за яку соціум несе колективну відповідальність. Ці принципи, охопивши США та Європу у 1980-х рр., поєднавшись із місцевою «рятівною» археологією стали основою формування сучасної системи охорони археологічної спадщини у Європі і в Україні, зокрема.

Галузь рятівної (або як ще її називають – «превентивної») археології зародилася в Україні на багаточисельних археологічних об'єктах будівельних майданчиків країни. Рятівна археологія у даному випадку – це вибір, який необхідно робити постійно, на користь більш значимих пам'яток. Землі, на яких було виявлено лише декілька фрагментів керамічних виробів певної епохи і жодних інших слідів пам'ятки, зазвичай, залишаються поза археологічними дослідженнями. Археологія набуває екстенсивного характеру і, одночасно, позбавляє археолога ілюзії, що вони можуть дослідити все і все зареєструвати. У той же час вона відкриває широкі перспективи досліджень, які «академічна» археологія не може мати ніколи. Можливість відкрити «нові» в археологічному плані землі – навіть цілі «нові» території – це прерогатива рятівної археології.

Гумористичний вислів археологів «Любіть лопату – джерело знань» – в останні роки набув прямого сенсу. Нововиявлені пам'ятки дозволяють надати поштовх розвитку нових бачень подій минулого, переглянути відомості історичних джерел, зробити переоцінку усталених поглядів. Особливо це стосується регіональних досліджень археологічної спадщини, результати яких зазвичай виступають у якості нових джерел минулого краю.

Археологічні роботи 2008 р. на території Волинської області проводилася силами Волинської філії державного підприємства «Науково-дослідний центр «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН. Зокрема, проходили вони і на ділянках, що вже мають свою будівельну історію протягом XIX–XX ст.

Протягом 2008 р. на території області проведено 2 археологічні розвідки та 6 рятівних археологічних досліджень. Розвідки проведені на території села Промінь Луцького району, де виявлено поселення раннього залізного віку та на території Шацького району, де виявлено поселення давньоруського часу у с. Світязь, два давньоруських горо-

дища у с. Пулемець та смт. Шацьк. Якщо останнє було відоме у літературі, то городище у с. Пулемець та поселення у с. Світязь і Промінь виявлені під час розвідок. Розвідки дозволили зупинити процес розпаювання земель у згаданих населених пунктах. Всі вони подані до Державного реєстру як нововиявлені, на пам'ятки Шацького району підготовлені паспорти.

Рягівні археологічні дослідження проведені:

1. У м. Луцьку по вулиці Івана Франка, на території колишнього консервного заводу.

2. У м. Луцьку по вулиці Гнідавській, на території Меморіалу жертвам фашизму.

3. У м. Любомлі по вулиці Чапаєва.

4. У с. Рованці на території урочища «Гнідавська Гірка».

5. У с. Жидичин Ківерцівського району на давньоруському поселенні XII-XIII ст.

6. У с. Крижівка Рожищенського району.

Археологічні дослідження на території багатощарового поселення урочища «Гнідавська Гірка» проводились на земельній ділянці площею 0,12 га в межах села Рованці Боратинської сільської ради Луцького району, відведеній громадянину Усіку Івану Петровичу для будівництва та обслуговування житлового будинку, господарських будівель і споруд та прокладання газової мережі. Відповідно до детального планування житлового кварталу впродовж 1990-х – початку 2000-х рр. на території урочища «Гнідавська Гірка», відомого в літературі як багатощарова пам'ятка археології, ведеться індивідуальна житлова забудова. Комплексні археологічні дослідження під забудову почали проводитися з 2002 р.

Урочище «Гнідавська Гірка» займає високий лівий корінний берег р. Стир, обмежений із півночі і північного сходу – заплавою, з півдня – приватною забудовою, а із заходу – допливом р. Стир – річкою Рудка (Жидувка, Гнідава). Край берега інтенсивно розорюється вже впродовж 40 років, на сьогоднішній день на території пам'ятки майже 50% займає забудова, площа ж самого поселення складає близько 25 000 м².

Археологічні обстеження на території «Гнідавської Гірки» проводили у 1930-х рр. працівники Луцького музею: Ян Фітцке та Зигмунд Леський. Ян Фітцке на початку 1935 р. виявив тут матеріали давньоруського часу і дослідив «кілька ранньоісторичних землянок з багатим керамічним матеріалом», а пізніше З. Леський, який продовжив його

дослідження, виявив, окрім давньоруських матеріалів, знахідки епохи неоліту (культура лінійно-стрічкової кераміки) і бронзи (тшцінецька культура).

У 1967 р. на поселенні у його південно-східній частині (нині під індивідуальною забудовою) були проведені «любительські» археологічні дослідження під керівництвом вчителя школи М. Матвійка. Виявлено та досліджено господарську споруду з глиняною піччю, житло-напівземлянку ранньослов'янського часу, поселення та ґрунтовий могильник стжижовської культури епохи бронзи.

У 1968 і 1969 рр. під час роботи Волинського загону Інституту археології АН УРСР під керівництвом М. Кучери також у південно-східній та у північно-східній частині пам'ятки (нині під індивідуальною житловою забудовою) було виявлено і досліджено на площі 600 м² ранньослов'янське поселення (відкрито п'ять жител-напівземлянок, чотири напівземлянки-споруди з печами господарсько-виробничого характеру і десять господарських ям). Виявлено також житла та ями культури лінійно-стрічкової кераміки неолітичної доби, матеріали епохи бронзи та ранньозалізного часу [2].

У 1972 р. у зв'язку з руйнуванням пам'ятки землерийною технікою були проведені рятивні археологічні дослідження Волинською археологічною експедицією Луцького державного педагогічного інституту ім. Лесі Українки під керівництвом М. Кучинка. Розкоп розміром 40,0x4,0 м було закладено у північній частині урочища «Гнідавська Гірка» [4]. На відкритій площі розкопу виявлено залишки двох жител-напівземлянок, однієї господарської споруди та трьох глиняних печей поза спорудами [3, с.297-298].

У 1981 р. поруч із розкопом М. Кучери 1968 р. дослідження на площі 100 м² провів Г. Охріменко. У розкопі виявлено і досліджено залишки чотирьох жител та восьми ям. Окрім неолітичних матеріалів, в розкопі та на поверхні знайдено кераміку та крем'яні, кам'яні, кістяні вироби пізнього Трипілля (етап СІ за Т. Пассек), лендельської культури, культур кулястих амфор епохи енеоліту, шнурової кераміки, стжижовської, східно-тшцінецької бронзового віку, ранньоскіфського часу, пшеворської, зарубинецької культур залізного віку, ранніх слов'ян (VI–VII ст. н.е.), Давньої Русі (XI–XIII ст.), пізнього середньовіччя [5, с.337].

У 1988 р. на південно-західній околиці пам'ятки дослідження проводив Гнідавський загін археологічної експедиції Луцького державно-

го історико-культурного заповідника під керівництвом Б. Сайчука. Виявлено та досліджено споруду X ст. та споруду XIII–XIV ст.

Починаючи з 2002 р. на території урочища проводить дослідження експедиція ВФ ДП ОАСУ (у 2002–2007 рр. під керівництвом В.В. Шкоробада)[8]. Впродовж цього періоду закладено 8 розкопів у центральній, південно-західній та східній частинах пам'ятки. Досліджено близько 600 м² площі поселення. У розкопах виявлено і досліджено господарську споруду раннього залізного віку, три житла і господарську споруду ранньослов'янського часу Лука-Райковецької культури, чотири житла, три господарські споруди і яму давньоруського часу X–XIII ст.

Дослідження 2008 р. проводилося розкопом (№9), який було закладено на місці будівництва, і траншеєю (№1). Загалом розкопана площа становила 96 кв.м. Виявлено два житла-напівземлянки, матеріали культури лінійно-стрічкової кераміки, лужицької культури тощо.

На долівці житла №8 було знайдено два уламки ліпного посуду, ще чотири – після розбирання залишків опалювальної споруди. Всі фрагменти – без вінець, поверхня шорстка, світло-коричневого та цеглистого кольору від повторного випалу. Випал нерівномірний, в тісті є домішки жорстви та шамоту. Орнаментований такий посуд зображеннями у вигляді комбінацій з врізаних прямих та хвилястих ліній. За аналогією він відноситься до раннього етапу культури типу Лука Райковецька VII–IX ст. У заповненні житла було виявлено також три індивідуальні знахідки: дві кістяні проколки та залізний ніж.

Заповнення житла №9 складав темно-сірий гумус, в якому було виявлено незначну кількість фрагментів гончарної кераміки «курганного типу». Житло датується IX – початку X ст.

Культурний шар пам'ятки різночасовий і досить сильно перемішаний. У ході досліджень у межах одного горизонту траплялась кераміка від неолітичної доби до давньоруського часу. В цілому можна виділити чотири великі групи масових знахідок: неолітичної доби, раннього залізного віку, ранньослов'янського часу культури Лука-Райковецька та давньоруського часу IX–X ст.

Цікавою є знахідка кістяного амулета – підвіски, так званої «лунниці». У верхній частині виробу – отвір для нанизування. Ріжки частково обламані. Відношення між середньою лінією і ріжками 3:2, тобто лунниця відноситься до типу ширококорогих і датується за аналогіями X–XI ст. Принагідно згадаємо, що подібний язичницький артефакт, що

свідчить про характерний духовний світ жителів слов'янського поселення урочища «Гнідавська Гірка», виявлений під час досліджень 1973 р. М. Кучінка. Щоправда вона була виготовлена із срібла, прикрашена дрібною псевдозерною, між ріжками містила хрестик.

Розкопки 2008 р. на території урочища «Гнідавська Гірка» підтвердили багат шаровий характер пам'ятки, інтенсивність заселення її в епоху неоліту, кінця бронзи – початку раннього заліза, ранньослов'янського і давньоруського часу і перспективність археологічних досліджень на наступні роки. Результати досліджень наводять на думку про тяглість поселення літописних волинян на території урочища від VII до X (а можливо і довше) ст. Залюдненість цієї території у визначений час сприяла, беззаперечно, і виникненню Лучеська.

На території кварталу нової житлової забудови, у місті Луцьку по вул. Івана Франка, 44, на території колишнього консервного заводу (у 1930-х рр. – території пивзаводу Вацлава Земана) були також проведені Волинською філією ДП НДЦ «Охоронна археологічна служба України» Інституту археології НАН археологічні розкопки.

Досліджувана ділянка розташована в історичному районі Яровиця, який займав правий берег однойменної правої притоки р. Стир. Населенню Яровиці та її поселень-супутників, розташованих у межиріччі р. Яровиці (Сапалаївки) та р. Стиру, на думку С. Терського, належали курганні могильники Вульки та Вишкова. Археологічні матеріали з випадкових розкопок у 1930-ті рр. дали типовий для XI–XII ст. речовий матеріал. Головним і очевидно єдиним храмом Яровиці на думку Б. Сайчука була церква св. Вознесіння (1621–1657), що стояла на пагорбі посеред давнього кладовища, знесеного радянською владою у 1990 р. [6, с.114]. Давньоруське поселення, що примикає до заплави правого берега р. Сапалаївка (доплив р. Стир) було вперше досліджено 1971 р. Г. Охріменком. Ним у котловані при спорудженні Будинку малляти виявлено рештки давньоруської землянки з піччю, розвалами кількох горщиків, глиняного тигля з масивною ручкою та отвором біля нього, шматочки олова, остеологічний матеріал. На думку С. Терського тут на рубежі X–XI ст. була майстерня ювеліра. Матеріали того ж часу знайдені в котловані і за межами житла.

Перші археологічні розвідки на території ділянки були проведені польським археологом, директором Луцького музею Яном Фітцке. У невеликій газетній публікації (Wołyń, 1936, №46), маловідомій в історіографії, дослідник повідомив, що завдяки зацікавленості історією

власника пивзаводу Вацлава Земана, на його ділянці була проведена розвідка і виявлені матеріали неолітичного періоду та доби бронзи [7, с. 99-100].

У топографічному плані ділянка знаходиться на правому корінному березі річки Сапалаївка, що домінує над заплавною низинною територією. Для дослідження було обрано єдину вільну від забудови виробничими приміщеннями колишнього консервного заводу ділянку площею 96 кв.м, на якій було закладено розкоп розмірами 8x12 м. Під час дослідження рівень дна розкопу було доведено до материка і глибина становила 0,9 м від рівня сучасної поверхні. Культурний шар простежувався з глибини 0,25 м. Встановлено, що у південно-східній та західній частинах розкопу культурний шар до рівня материка було знищено шлаковими ямами котельні колишнього консервного заводу, а на решті площі розкопу його було суттєво пошкоджено.

В процесі дослідження в північній частині розкопу при зачистці на глибині 0,9 м було виявлено пляму, насичену давньоруською керамікою, яка при подальшому дослідженні виявилась спорудою зі стовповою конструкцією. Заповнення споруди складав гумусований суглинок, в якому були виявлені фрагменти гончарної кераміки. За формою вінець і технологічними ознаками оформлення вони віднесені нами до двох типів, які в свою чергу відрізняються варіантами.

До першого типу відносяться горщики загальноруського типу, в яких вінця завершуються валиками. Шийка деяких представлених посудин дуже низька і відігнута на зовні майже під гострим кутом. Кераміка переважно білоглиняна, виготовлена з білої вимуленої глини, однак зустрічається сіроглиняна та темна. У глиняному тісті цієї кераміки присутня домішка піску. На зламі представлені фрагменти однорідні, часом тришарові. У більшості випадків фрагменти орнаментовані різними горизонтальними паралельними лініями, які наносились на плічка горщиків, однак зустрічається поєднана хвиляста та паралельна орнаментация та неорнаментовані фрагменти. Однотипна до описаної кераміка виявлена під час дослідження Луцька та приміських поселень.

До другого типу відноситься верхня частина білоглиняної волинської амфори, орнаментованої різним хвилястим орнаментом на плічках горщика. Кераміка такого типу була виявлена С. Терським під час дослідження урочища Пристань та валу дитинця давньоруського Лучеська, С. Панишком у Любомлі. Судячи з технологічних особли-

востей переважаючої частини виявлених у споруді вінчиків та складу глиняного тіста, вона відноситься до періоду Київської Русі і датується за аналогією кераміки XIII ст.

Господарська яма №1 була виявлена як темна пляма насичена ліпною керамікою при зачистці на глибині 0,9 м від рівня денної поверхні. Заповнення ями складав темно-сірий суглинок з уламками ліпної кераміки. Ці фрагменти належать показовим для комарівської культури товстостінним кухонним горщикам тюльпаноподібної форми цеглистого, рідше темно-цеглистого кольорів. Орнаментация у представлених фрагментів відсутня, окремі з них мають підлощену поверхню. Черепок на зламі однорідний цеглисто-темний, лиш поверхневий шар більш яскравіший. У глиняному тісті всіх представлених фрагментів присутні домішки перепаленого та потовченого кременю. Вінчики однотипні, досить високі та слабо відігнуті назовні. Судячи з особливостей форми та складу глиняного тіста господарська яма відноситься до комарівської культури тшінецько-комарівської культурно-історичної спільності і датується за аналогією кераміки з Майдана Липненського XVI–XI ст. до н.е. У заповненні ями виявлено також бронзову прикрасу – так зване скроневе кільце, виготовлене з тонкого дроту, заокруглене, з розплесканими кінцівками.

Крім того, в культурному шарі розкопу поза об'єктами було виявлено певну кількість інших знахідок. Гончарний посуд представлений однотипними до описаних вище фрагментами посуду періоду Київської Русі, а також іншими знахідками. Горщики представлені фрагментами так званої «задимленої кераміки». Це якісні тонкостінні посудини сірого кольору, іноді з внутрішнього боку вкриті поливою та орнаментовані паралельними врізними лініями. На зламі така кераміка однорідна. Профілі верхньої частини посудин однотипні. Вінця досить високі, слабо відігнуті назовні або вертикальні. Окрім фрагментів горщиків виявлено фрагмент ручки від сковорідки. Однотипна до описуваної кераміка була досліджена під час розкопок господарської споруди у м. Луцьку по проспекту Волі, 4а у 2007 р. Також у культурному шарі розкопу в невеликій кількості зустрічаються фрагменти ліпної кераміки комарівської культури, однотипні до описаних вище. Відмінна від описаної ліпна кераміка представлена фрагментом стінки горщика цеглистого кольору. На зламі фрагмент однорідний, у глиняному тісті присутня домішка крупного кварцового піску.

Розкопки 2008 р. дали новий науковий матеріал для дослідження як давнього приміського району Яровиця, так і для розуміння поселен-

ської структури Лучеська Великого у період, синхронний досліджуванним об'єктам. Дослідження археологічного шару періоду Київської Русі у 1930-х рр. та останні археологічні розкопки дають можливість констатувати, що в урочищі Яровиця над берегом річки Сапалаївки в означений період існувало довгочасове поселення.

Під час перепоховання радянських військовополонених, розстріляних фашистами у 1941 р., по вулиці Гнідавській, на території колишньої тваринницької ферми, виявлено також сліди двошарового поселення: епохи раннього заліза та Київської Русі. Ці дослідження на території меморіалу жертвам фашизму стали своєрідною сенсацією в історії міста. Справа в тому, що вони виявили ланку в поселенській історії сучасного Луцька, якої не вистачало дослідникам для розуміння формування Лучеська-града у давньоруську добу. Якщо матеріали епохи бронзи на території Луцька відомі, VII–IX ст. та періоду Київської Русі найбільш досліджені, то епоха раннього заліза – біла пляма у списку пам'яток. Виглядало так, що ніби давні предки лучан поселилися на берегах Стиру та його допливів 3 тисячі років тому, через тисячу років залишили цю місцевість і заселили знову лише у VII–IX ст. нашої ери. Розкопки на вулиці Гнідавській виявили поселення епохи раннього заліза і таким чином довели тяглість поселенської історії міста у віках.

Археологічні дослідження у м. Любомль проводилися на двох ділянках, які знаходяться у центральній частині міста, на відстані до 1 км на захід від городища “Фосія”, що є залишками дитинця давньоруського Любомля, по вулиці Чапасава. Давньоруський та середньовічний Любомль, на сьогоднішній день внаслідок активного будівництва впродовж останніх 20 років, втратив вже своє «історичне обличчя». А тому рятівні дослідження у місті – це можливість відтворити і архітектурну спадщину Любомля. Під час досліджень 2008 р. було виявлено ряд дерев'яних конструкцій (зруб та вимостка) XIII–XIV ст. У зрубі виявлено язичницькі амулети: кістяний у вигляді гостроконечника з рога та свинцевий – у вигляді сокирки довжиною 1,8 см. Можливо, це було житло полонених литовців-язичників.

У зв'язку із будівельними роботами Волинською філією ДП НДЦ ОАСУ були проведені також дослідження у с. Жидичин Ківерцівського району Волинської області. Досліджена ділянка розташована на високому правому корінному березі р. Стир, за 0,6 км на північний схід від городища, що є залишками літописного Жидичина, та за 0,1 км на схід від Миколаївського монастиря, згаданих у літописі в 1227 р.

В ході археологічних робіт досліджено 56 кв. м площі. У процесі розкопок досліджено дві споруди. Заповнення споруди №1 складав темно-жовтий супіщаний ґрунт, в якому містились численні фрагменти гончарної кераміки, які у переважній більшості за формою вінець датуються XII–XIII ст. Серед них виділяються фрагменти товстостінної білоглиняної посудини, частково вкритої зеленою поливою із внутрішнього боку та по вінчику зі старанно оформленим отвором розміром 3,0x2,5 см. Цікаві також знахідки двох повністю збережених денечь гончарних горщиків із з клеймами у вигляді правильного хреста із заломленою однією з його сторін.

У ході виїмки заповнення споруди №2 у її північно-західній частині було виявлене велике монолітне скупчення, яке складалось із глини, обпаленої глини, у тому числі і фрагментів стінок зруйнованої опалювальної споруди та гумусу. Це скупчення мало в цілому витягнуту з південного заходу на північний схід форму та увігнуту до середини верхню поверхню. Розбір тіла цього скупчення дав цікаві результати. Тут, як і у заповненні споруди було знайдено велику кількість фрагментів керамічних сопел зі слідами металургійного виробництва. Причому, чітко зафіксовано, що хоча у межах скупчення великі фрагменти сопел і не лежали компактно, проте майже всі вони мали однакову орієнтацію – розтрубом до середини споруди №2.

У нижній частині скупчення на підлозі споруди №2 стояв цілий горщик середньовитягнутих пропорцій висотою 15,5 см. Вінчик на внутрішньому боці мав добре виражене заглиблення для покришки. Верхня частина тулуба горщика орнаментована поздовжніми лініями, сформованими у процесі виготовлення горщика на гончарному крузі. Тісто та випал горщика високої якості, його поверхня має сірий колір. Даний горщик можна датувати XIV ст. Заповнення котловану споруди складав гумусований, насичений попелом супіщаний ґрунт, в якому були виявлені фрагменти гончарної кераміки, шматки шлаку та криці та керамічні сопла від горна, а також дитяча іграшка – необпалена земляна кулька діаметром 4,5 см.

Кераміка із комплексу споруди №2 за формою вінець і технологічними ознаками датується XIII–XV ст.

Сопла та їх фрагменти траплялись у північно-східній частині споруди навколо монолітного скупчення глини. Тут же знайдено кілька фрагментів криці та залізного шлаку. З них найбільший інтерес являють дві невеликі криці з овальною нижньою поверхнею.

Знайдена у споруді №2 колекція керамічних сопел для металургійного виробництва може бути датована XIV ст. За кількістю знайдених екземплярів у одному добре датованому об'єкті вона є унікальною. Безумовно, ця колекція потребує повної публікації та відповідної наукової інтерпретації. Однак вже зараз можна говорити про високий рівень розвитку тогочасного волинського ремесла.

У ході дослідження сопел та їх фрагментів (виявлено залишки як мінімум 17 сопел) було визначено середню їх товщину, що становить приблизно 4,4 см. Така типовість розмірів із закритого комплексу може вказувати на використання певної міри при виготовленні сопел. Найбільш відповідною такою мірою є вершок, який рівнявся 4,4 см. У дослідженнях з історичної метрології, говориться, що вершок з'явився на Русі наприкінці XV ст. [1, с.81-82]. Однак, застосування цієї міри довживни для виготовлення такої високотехнологічної продукції як сопла, дозволяє опустити хронологічну межу появи вершка до давньоруського періоду.

Концентрація сопел у одному об'єкті у Жиди чині вказує на те, що сопла як цінний і мобільний елемент металургійного виробництва могли акуратно вийматися з горнів і на зимовий період переміщатися на місце постійного проживання майстра. Це міркування корегує установлене в історіографії твердження проте, що сопла розбивалися у ході їх виймання з горна.

Незвичайність виявленої колекції, перш за все за кількістю сопел, думаємо, відображає якийсь період підвищеної економічної активності в мікро регіоні у XIV ст. Будівництво Любартом розміщеного за 8,0 км від місця знахідки колекції Луцького замку, що став символом величі Волині литовського періоду, хронологічно збігається з часом формування описаної колекції. Будівельні роботи потребували великої кількості заліза як для будівельних конструкцій, так і для забезпечення процесу будівництва.

Археологічні дослідження у с. Крижівка Рожищенського району засвідчили, нажаль, нищення культурного шару багаточарового поселення кар'єрними роботами 1990-х рр.

Окрім дослідження в зв'язку з приходом холодів перенесено на наступний 2009 р. Так, у м. Луцьку по вул. Молодіжній досліджено ділянку з похованням XVI–XVIII ст. Серед знахідок виявлено шкіряні вироби, монети, виготовлений з дерева гребінець, орнаментований солярними (сонячними) знаками. У с. Полонка Луцького району на

поселенні стжижовської культури доби бронзи досліджено 4 господарські ями та споруда.

Варто зазначити, що, на превеликий жаль, забудовники не розуміють вартості історичних знань, розпочинають будівництво (чи добудову) без відповідних археологічних досліджень, порушуючи чинне українське законодавство. Знищуються пам'ятки, навіки втрачається цінна інформація, що не можлива до відтворення.

Шлях до збереження пам'яток археології на Волині – це археологічні дослідження та державна паспортизація, визначення меж ареалів історично населених місць, соціальна реклама тощо. Нині в археології використовуються і неруйнівні методи, що прискорюють подібну пам'яткоохоронну діяльність.

Джерела та література

1. *Каменцева Е.И., Устюгов Н.В.* Русская метрология. Изд. 2-е. Учеб. Пособие. – М.: Высшая школа, 1975.

2. *Кучера М.П.* Поселення волинян на околиці м.Луцька // Археологія. – 1975. – №15. – С.98-104.

3. *Кучинко М.М.* Исследования в Луцке // Археологические открытия 1973 года. – М.: Наука, 1974.

4. *Кучинко М.М.* Давньоруське поселення на Гнідавській гірці у Луцьку // Археологія. – 1976. – Вип.19. – С.100-105.

5. *Охрименко Г.В.* Раскопки в окрестностях г. Луцк // Археологические открытия 1983 года. – М.: Наука, 1985.

6. *Терський С.В.* Лучеськ Х–ХV ст. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2006.

7. *Фітцке Я.* Цьогорічні археологічні дослідження на Волині // Археологічна спадщина Яна Фітцке. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2005.

8. *Шкоропад В.В.* Охоронні дослідження на багатошаровій пам'ятці в с.Рованці (урочище Гнідава), що на Волині // Археологічні відкриття в Україні 2002–2003 рр.: Збірка наукових праць. – К.: ІА НАНУ, 2004. – Вип.6. – С.365–367.

Олексій Златогорський, Сергій Панишко (*Луцьк, Україна*)

Польовий археологічний сезон 2008 р. на Волині

У статті розглядається проблематика рятівних археологічних досліджень на прикладі розкопок 2008 року на Волині у контексті регіональних досліджень, які виступають у якості нових джерело минулого

краю. Проаналізовано дослідження у місті Луцьку та навколо нього, міста Любомля, що висвітлюють поселенську структуру середньовічного міста, розвиток середньовічної економіки тощо.

Ключові слова: Волинь, край, рятівні археологічні дослідження

Алексей Златогорский, Сергей Панышко (*Луцк, Украина*) **Полевой археологический сезон 2008 года на Волыни**

В статье рассматривается проблематика охранных археологических исследований на примере раскопок 2008 года на Волыни в контексте региональных исследований, которые выступают в качестве новых источников прошлого края. Проанализировано исследование в городе Луцке и вокруг него, города Любомля, что освещают поселенческую структуру средневекового города, развитие средневековой экономики и тому подобное.

Ключевые слова: Волинь, край, охранные археологические исследования

Oleksij Zlatogorskyi, Serhyi Panyshko (*Lutsk, Ukraine*) **The Field archaeological season of 2008 on Volyn**

In the article, the problematic of guarding archaeological researches is examined on the example of excavations of 2008 in Volyn region in the context of regional researches which come forward as new sources of the regions past. Research, held in town Lutsk and a round it the, city Lyuboml, is analyzed, that show settler's structure of a medieval city, development of medieval economy etc.

Key words: Volyn, region, guarding archaeological researches